

КРАЯЗНАЎЧЫ

• № 9 •

• 25 МАЯ 2019 •

МАЙ

Сучаснай беларускай літаратурнай назве месяца *май* адпавядае старажытнабеларуская *травень*, якая паходзіць ад слова “трава”, бо ў гэтым, пятым месяцы года зямля пакрываецца зеленню. Такое найменне захавалася не толькі ў старажытных пісьмовых крыніцах, але і ў вуснай народнай творчасці. Май-адзіная ў нас назва, узятая з лацінскай мовы. Тая ж лацінская аснова таксама ў нямецкай і французскай мовах-*mai*, англійскай-*may*. Рымляне прысвячалі месяц багіні зямлі Маі. У канцы карасавіка і пачатку мая яны адзначалі вясялае свята Фларэлія ў гонар багіні кветак Флары. Май з’яўляецца найпрыгажэйшым месяцам года. Цвітуць бяроза, клён, чаромха, наогул усе дрэвы і кусты. Паляны апакрываюцца кветкамі. Прырода напаяецца спевам птушак, з’яўляецца шмат насякомых. У залежнасці ад надвор’я, адпаведных прыкмет займаліся пасадкаю гародніны, сяўбою пшаніцы, аўса.

З народнага календара

УА “Лунінецкі ДПРЭПТК”
Аб’яднанне
на інтарэсах
”Кр’язнаўства”

- Май 1
- Мая малая радзіма пасля вызвалення 1
- Сямейная рэліквія 2
- Экскурсія па гораду 3
- Нашы дасягненні 3
- Сем цудаў маёй Луніначчыны 4

МАЯ МАЛАЯ РАДЗІМА ПАСЛЯ ВЫЗВАЛЕННЯ

10 ліпеня 1944 г. Лунінец быў вызвалены ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Раённы цэнтр ляжаў у развалінах. Не працаваў чыгуначны вузел, разрабаваны былі прадпрыемствы, узарваны амаль усе ўстановы. Патрабавалася каласальная работа па адраджэнню. Партыйную арганізацыю ўзначалілі былы камандзір партызанскай брыгады імя С.М.Кірава Фёдар Іванавіч Лісовіч. Вуліца, названая ў яго гонар, знаходзіцца побач з нашым каледжам. Час быў вельмі складаны, бо ў раёне дзейнічалі недабітыя банды, якія распраўляліся з савецкімі актывістамі. Але мірнае жыццё набірала сілу...

Казлоўскі Міхаіл, навучэнец групы №11

Май халодны – не будзеш галодны

Грымоты ў маю спрыяюць ураджаяу

Май халодны год хлебародны

СЯМЕЙНАЯ РЭЛІКВІЯ

На роднай зямельцы
Усе мы не госці,
Усе мы чыесьці,
Усе мы кагосьці.
Хоць спаракнелі
Дзядоў нашых косці,
У нашай натуре
Ёсць іхняе штосьці.

Л.Геніюш

Кожная сям'я, род – гэта храм, дзе павінна беражліва захоўвацца памяць пра продкаў, пра іх справы, дасягненні, а таксама каштоўнасці, якія былі ім асабліва дарагія. Не, я маю на ўвазе не ювелірныя ўпрыгожанні, дарагія карціны ці мэблю... Гэта можа быць нейкая дробязь, якая не каштуе вялікіх грошай, але яна з'яўляецца бяспэчнай менавіта для канкрэтнага чалавека.

Я хачу расказаць пра нашу сямейную рэліквію – старую кружку. Некаму можа здацца дзіўным, як такую рэч можна назваць рэліквіяй. Як яна трапіла да нас і ў чым жа яе каштоўнасць?

Вернем час назад на цэлае стагоддзе. У 1918 годзе ў палескай вёсачцы Цна Лунінецкага раёна ў сялянскай сям'і нарадзіўся мой дзядуля Кіпцэвіч Андрэй Каленікавіч. Ён закончыў мясцовую пачатковую школу. У 1939 годзе бацькі майго дзядулі пабудавалі новую хату (сёлета ў хаты 80-гадовы юбілей!).

У пачатку Вялікай Айчыннай вайны майму дзядулю было 22 гады. Са слоў майго бацькі Міхаіла і другіх родзічаў вядома, што дзядулю Андрэя не паспелі яшчэ прызваць у Чырвоную Армію, як адбыўся налет

нямецка-фашысцкіх захопнікаў на мірных жыхароў вёскі. Разам з іншымі маладымі хлопцамі і дзяўчатамі яго захапілі ў палон. Іх доўга везлі некуды на машыне. У выніку ён апынуўся ў канцэнтрацыйным лагера Асвенцім. Зняволеным немцы выдалі кружкі, у якія кожную раніцу налівалі нешта падобнае на гарбату ці каву без цукру.

Шэсць дзён у тыдзень, акрамя нядзелі, зняволеныя былі абавязаныя працаваць. Знявольваючы графік работ, голад, холад, жорсткія пакаранні, эпідэміі сталі прычынай шматлікіх смерцяў. Кожны дзень памірала многа людзей і прыходзілася іх хаваць. Гэта было жудасна!

Дзядулю прымусілі працаваць спачатку на заводзе па выпуску пораху, а пасля – памочнікам повара ў лагера. Па магчымасці ён дапамагаў зняволеным прадуктамі, тым самым ратаваў іх ад галоднай смерці. Адным з такіх людзей быў Аляксей Хутаной, які пасля вайны будзе займаць важную пасаду на Мінскім трактарным заводзе. Ён пр'язджаў да дзядулі ў вёску ў 1984 годзе. Ён лічыў, што абавязаны майму дзядулю сваім жыццём. І гэта сапраўды так.

Пасля вызвалення палонных з лагера Асвенцім, мой дзядуля далучыўся да Чырвонай Арміі і разам з яе часцямі накіраваўся вызваляць ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў Заходнюю Германію. У Чырвонай Арміі дзядуля таксама працаваў поварам палявой кухні на працягу трох месяцаў. Пасля заканчэння

вайны ў 1945 годзе дзед вярнуўся ў родную вёску Цну з невялікім рэч-мяшком, у якім разам з асабістымі дробнымі рэчамі была нямецкая кружка.

Жыццё працягвалася. Яно было няпростым: пасляваенная галечка, голад, неўладкаванасць... Але дзядуля быў шчаслівы ад таго, што жыве ў мірны час, пачаў працаваць цесляром, ажаніўся. Жонку звалі Паліна. У сям'і нарадзілася трое дзяцей. Памёр мой дзядуля Кіпцэвіч Андрэй Каленікавіч зімою 2006 года.

Малодшым сынам Кіпцэвічаў з'яўляецца мой тата – Міхаіл Андрэевіч. Ён збірае кружку, прывезеную яго бацькам з лагера. У сплаве, з якога яна выраблена, ёсць бронза. Яна даволі цяжкая. З цягам часу кружка пацямнела, акіслілася, і тата яе пафарбаваў. Калі я гляджу на яе, то ўспамінаю свайго дзядулю. Праўда, успаміны гэтыя вельмі цямняныя, бо мне было няпоўных шэсць гадоў, калі ён памёр. Мой дзядуля для мяне герой, хоць ён і не мае ордэнаў ці медалёў. Але засталася рэліквія – кружка як напамін аб убачаным і перажытым ім ў жудасным лагера смерці. Гэта памяць пра вайну, своеасаблівы завет мне і маім будучым нашчадкам, а таксама надзея, што падобнае не паўторыцца ні на нашай зямлі, ні сярод народаў свету.

Жыццё чалавечае – самы дарагі з сусветных скарбаў. А “кожны чалавек – гэта цэлы свет”, – пісаў вядомы беларускі пісьменнік Кузьма Чорны. Жыццё майго дзядулі даўжынёю ў 88 гадоў было вельмі няпростым, але яно было карысным, поўным. Я лічу, што мы, маладое пакаленне Беларусі, павінны берагчы памяць аб продках нашых. Гэта наш грамадзянскі абавязак, бо тым самым выконваецца прычынна-следчая сувязь, благаслаўлёная Самім Богам і неаднаразова адлюстраваная ў Біблейскіх кнігах: “Каб... памяць пра іх не знікла ў дзяцей іх” (Есф 9: 28).

Кіпцэвіч Аляксандр, навучэнец групы №11

ЭКСКУРСІЯ ПА ГОРАДУ

16 мая мы пабывалі на цікавай экскурсіі. Спачатку мы аддалі даніну павагі воінам-інтэрнацыяналістам, ураджэнцам Лунінецкага раёна, якія загінулі ў Афганістане. Затым адправіліся ў сквер побач з гарадской гасцініцай. Тут кіраўнік аб'яднання па інтарэсах “Краязнаўства” Галіна Мікалаеўна расказала нам аб гадах, пражытых вялікім беларускім песняром Я. Коласам у нашым горадзе. Помнік Я. Коласу – гэта прызнанне той вялікай ролі, якую адыграў пісьменнік ў гісторыі беларускай літаратуры. У Лунінцы ў 1911-1912гг. ён напісаў шмат вершаў і вядомую паэму «Сымон-музыка».

Наступным прыпынкам нашай экскурсіі стала раённая цэнтральная бібліятэка і помнік М. М. Калінковічу – пісьменніку, краязнаўцу, літаратуразнаўцу, крытыку, які нарадзіўся ў в. Цна Лунінецкага раёна і шмат зрабіў для папулярызацыі нашай малой радзімы. Помнік пісьменніку-земляку быў адкрыты ў 2001 годзе да Дня беларускага пісьменства (скульптар М. І. Кандрацьеў).

Шмат пачуццяў перажылі мы ў час экскурсіі, часам і супярэчлівых: жалобу і сум па бязвінных ахвярах афганскай вайны, гонар і радасць за вядомых людзей нашага краю, якія ўнеслі значны ўклад ў развіццё рэгіёну, а таксама гонар за ўтульнасць і прыгажосць нашага палескага гарадка.

Валерыя Вінаградава, Ангеліна Кавалевіч, навучэнкі групы №14

НАШЫ ДАСЯГНЕННІ

Вясною бягучага года мы прынялі ўдзел у конкурсах краязнаўчай тэматыкі: абласны конкурс сачыненняў “Мой горад, мая вёска – мая малая радзіма”. Ігар Зосіч, навучэнец групы №11, прадставіў на конкурс сачыненне “Сем цудаў маёй Луніначчыны” і заняў 3 месца. Вынік – выступленне ў час правядзення заключнага этапа конкурса ў г. Брэсце.

Другі конкурс раённага значэння – конкурс сачыненняў “Сямейная рэліквія”. Сачыненне, прысвечанае памяці свайго дзядулі, напісаў Аляксандр Кіпцэвіч, навучэнец групы №11. Узнагароджанне пераможцаў адбылося ў храме ў гонар іконы Божай Маці “Сысканне загінуўшых”.

Г. М. Антановіч, кіраўнік аб'яднання па інтарэсах “Краязнаўства”

СЕМ ЦУДАЎ МАЁЙ ЛУНІНЕЧЧЫНЫ

Ёсць мясцінка на нашай вялікай зямлі,
Яна ў сэрцы маім запавечана:
Нарадзіўся я тут, гадаваўся я тут,
А завецца яна Лунінеччына.

С. Нефідовіч

Лунінеччына знаходзіцца ў цэнтры Беларускага Палесся. Чым уражвае нас гэта мясцінка Беларусі? Што можа здзівіць падарожніка ў гэтым куточку роднай краіны? Аднойчы я прачытаў у газеце “Лунінецкія навіны” нататку пра тое, што праводзілася сацыялагічнае апытанне жыхароў Лунінеччыны з мэтай вызначэння сямі цудаў. У выніку аказалася, што сем цудаў нашага краю – гэта чыгуначны вузел і вакзал станцыі Лунінец, Лунінецкая Крыжаўзвіжанская царква, клубніцы, Мікашэвіцкі гранітны кар’ер, Кажан-Гарадоцкая Свята-Мікалаеўская царква, возера Белае, рэліктавая расліна лабелія Дортмана.

Я запрашаю ў цудоўнае падарожжа па Лунінецкім краі. Першы прыпынак – чыгуначны вузел і вакзал станцыі Лунінец. Гэта сэрца горада. Менавіта з будаўніцтвам у 1880-я гг. Палескай чыгункі і звязана гісторыя майго горада. Стаўшы буйной чыгуначнай станцыяй, ён з сяла вырас у мястэчка, а затым у горад. У гонар прызнання ролі Палескай чыгункі ў лёсе Лунінца на прывакзальнай плошчы ўстаноўлена мадэль паравоза XIX ст.

Ад вакзала адправімся ў старую частку горада на перакрываўанне вуліц Гагарына, Матросова і Коласа. Тут знаходзіцца другі цуд – Крыжаўзвіжанская царква. Царква з чырвонай цэглы – рэдкасць у Беларусі. Спачатку яна была драўлянай, пабудавана ў 1811г. Праз стагоддзе быў закладзены фундамент новага каменнага храма. Але войны і рэвалюцыя перашкаджалі будаўніцтву, і асвяцілі яго толькі ў 1922г. На царкоўным двары – невялікі пагост, дзе пахаваны былыя святары. Пра аднаго з іх напісаў Якуб Колас у трылогіі “На ростанях”: будучы пясняр з лістапада 1911г. па люты 1912г. даваў у Лунінец прыватныя ўрокі.

Ва ўсходнім напрамку ад горада трэці прыпынак – вёска Дварэц. Яна лічыцца клубнічнай сталіцай Беларусі. “Гэты цуд упрыгожвае герб вёскі. Вырошчваюць ягаду – своеасаблівае мастацтва, якім валодаюць жыхары майго краю, што сведчыць пра іх стараннасць і працавітасць. Завяршаецца сезон фестывалем ушанавання чырвонай ягады “Лунінецкія клубніцы”. Мне радасна ад таго, што пасля цяжкай працы, недаспыханых начэй, жыхары раёна могуць адпачыць душою. Гэта цудоўна!

Наступны прыпынак падарожжа – Мікашэвічы – зусім нядаўна рабочы пасёлак, а з 2005г. – горад. У 60-я гг. XX ст. тут былі знойдзены буйныя запасы граніту. Плошча радовішча – 263 га. Прадпрыемства РУПП “Граніт” – унікальны беларускі кар’ер, адзін з найбуйнейшых у свеце. Гэта чацвёрты цуд маёй Лунінеччыны. Вядомасць ён атрымаў таксама з лёгкай рукі кінарэжысёраў, якія ператварылі валоданні “Граніта” ў дэкарацыю кінастужак.

На поўдні раёна каля рэчкі Цна знаходзіцца старажытны Кажан-Гарадок. У цэнтры вёскі на невялікім кургане ўзвышаецца Свята-Мікалаеўская царква, якую называюць жамчужынай беларускага Палесся. Яшчэ яе называюць “падаючай” або “пізанскай”, бо ні адзін з шасці купалаў не глядзіць вертыкальна ў неба. Класічны, і па-свойму непаўторны ўзор драўлянага дойлідства, яна пабудавана без адзінага цвіка ў мясцовым “палескім” стылі.

Цуды працягваюцца. За 17 км ад Лунінца знаходзіцца Белае возера – блакітная жамчужына раёна. Яго плошча 22 га, максімальная глыбіня 10 м. Тэрыторыя вакол возера надзвычай жывапісная. Гэта цудоўнае месца адпачынку лунінчан і гасцей раёна. Раней тут знаходзілася вёсачка ў 42 двары з назвай Белае Возера, але ў час Вялікай Айчыннай вайны яна была спалена разам з жыхарамі. Пасля вайны яна не адраділася. Толькі сціплы помнік на беразе возера нагадвае пра трагедыю.

Але жыццё працягваецца... Я запрашаю наведаць Лунінеччыну ў канцы чэрвеня, каб убачыць сёмы цуд – цвіценне на Белым возеры рэдкай прыбарэжна-воднай расліны лабеліі Дортмана, занесенай ў Чырвоную кнігу. Бела-блакітная кветачка званочкавай формы ўпрыгожвае герб раёна. Яна з’яўляецца індэкатарам чысціні вады і сустракаецца толькі ў возеры Свіцязь і нашым Белым. Высокія кветаносы лабеліі ўзвышаюцца над вадой. Гэта незвычайная прыгажосць! Возера наша чыстае, празрыстае, і мне вельмі хочацца, каб яно такім і заставалася, бо гэты фактар уплывае на захаванне лабеліі. Успамінаецца заклік Пімена Панчанкі: “Людзі, людзі, жывіце нармальна і пра будучы думайце век”.

Вось і скончылася невялікае падарожжа па тэрыторыі Лунінецкага раёна. Я запрашаю ўсіх, хто цікавіцца гісторыяй, культурай, прыродай, наведаць маю малую радзіму, убачыць яе цуды. Канечне ж, іх не сем, а значна больш... Я ўпэўнены, што кожны, хто тут пабывае, адчуе някідкую прыгажосць, якая запаўшы ў душу, усё жыццё будзе саграваць яе цёплымі ўспамінамі.

Ігар Зосіч, навучэнец групы №11

**Друкаваны орган
аб’яднання
па інтарэсах
«Краязнаўства»**

**Выдаецца з
верасня 2018г.**

**Галоўны рэдактар:
Антановіч
Галіна Мікалаеўна**

**Тэхнічны рэдактар:
Наркевіч Карына**

**Рэдакцыйная
калегія:
Кіпцэвіч Аляксандр,
Маснева Ганна,
Плескацэвіч Яна,
Кавалевіч Ангеліна**

**Наш адрас:
вул. Чэхава, 10а
225644 г. Лунінец
Брэсцкай вобл.**

**Наш сайт:
www.lgplp.brest.by**

E-mail: lgplp@brest.by

**Выходзіць 1 раз у
месяц**

